

ՔԱՋ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐ

«Քաջ նահատակք մեր անկան ի պատերազմի. սուրբ քահանայք մեր խողխողեցան ի ձեռաց անօրինաց եւ շինուածք մեր եղեն գերեզմանք դիակաց մերոց»:

(Եղիշէ)

Պատմիչ)

Ահա այսպէս կը մարգարէանար Եղիշէ մեծ բանաստեղծ-պատմիչը, երբ հազար-հինգ հարիւր տարիներ առաջ ողբալով կը դրէր հայ ժողովուրդին բաժին ինկած դառն ճակատագիրը. ճակատագիր մը որ սկսած էր Վարդանանց պատերազմէն առաջ իսկ ու հասած մինչև 1915 թուի գարնան այն սև ու դաժան օրերը, երբ մարդ կարծեցեալ թուրքին մէջ արթնցաւ քնացած գազանը, որ չուրի մէջ պիտի թողուր բնութեան բոլոր գիշատիչները միասին առած:

Իր ճակատագրի արիւնոտ բայց ազնիւ փառքի ճամբուն վրայ, հայ ժողովուրդի պատմութիւնը արձանագրած էր բազմաթիւ նահատակութիւններ, սակայն 1915 ապրիլ ամսուն ան կրեց իր գոյութեան ամենադաժան հարուածը: Այդ արիւնահամ եւ խաւարտչին օրերուն եկած էր պահ մը երբ այլևս անկարելի էր հայ ըլլալ. ամէն յոյս կորսուած ըլլալ կը թուէր և մեր պատմութեան գիրքը փակուած ու արեան մէջ թաղուած: Սակայն սիրելի եղբայրներ և քոյրեր, տարօրինակօրէն և անիմանալի խորհուրդովը կեանքի և մահուան, այդ թուականը կը զուգահիշէր Գրիստոսի տնօրինական օրերու շրջանին և ապա անոր հրաշափառ Յարութեան տօնին՝ որուն խորհուրդովը հայր առաջին իսկ օրէն գիտցաւ թափանցել անմահութեան զաղափարին, առանց որուն մենք ազգովին մեր գլխուն վերև պիտի ունենայինք յաւերժական գիշեր մը, մեր Հոգիներուն խորը՝ մշտակոծ ծով մը և մեր քայլերուն ներքև անյատակ անդունդ մը միայն:

Եթէ մեր ուղեղներուն և ենթագիտակցութիւններուն մէջ անմահութեան խորհուրդը ծնունդն է պարզ երևակայութեան մը և անոր տեսիլը իրականութենէ մը չէ որ կու գայ մեզի, այն ատեն մեր կեանքերը կը դառնան խաբկանքէ-խաբկանք անիմաստ, ապարդիւն և խօլ վազք: Ո՞ւր և ինչի՞ պիտի յանգէր Մարդուն արդարութիւնը առանց անմահութեան մեզի ներշնչած ապահովութեան, անմահութիւնը որուն զգացումը թերահաւատին համար այլևս դարձած է հոգի ու միտք կրճող մտահոգութիւն մը: Բիշ չէ թիւր անոնց՝ որոնք այդ սրտմաշուք օրերուն, և ինչու չէ մինչև այսօր ըսին ու կը կրկնեն «Եթէ իրապէս գոյութիւն ունէր բարի, արդար և հզօր Աստուած մը, եթէ կան բարոյական օրէնքներ և եթէ արդարութիւնն ու բանականութիւնը նախապաշարուններ չեն, ապա ուրեմն առաքինութիւնը պէտք է վարձատրուի և ոճիրը՝ պատժուի»: Սակայն սիրելիներ, այն բանը որ չի կատարուիր այս աշխարհի մէջ պէտք է տեղի ունենայ ուրիշ կեանքի մը մէջ. ահա ասոր է որ կ'անկարելի անմահութեան հաւատքը, մեր հաւատքը, հայո՛ւն հաւատքը:

«Մեռելներու թագաւորութեան մէջ միայն մարդ կրնայ մտածել անմահութեան մասին», կրտէ Ֆրանսացի մեծ գրագէտ՝ Վիլթոր Հիւլօ. և Տէր-Չօրի անապատի կիզիչ աւազներուն վրայ ցրուած մեր սուրբ նահատակներու դիակներու տեսարանը եկաւ աւելի ամրացնելու այդ հաւատքը հրաշքով իմն արհաւիրքէն ճողովարած մեր վերապրող խեղճներուն մէջ: Այս օրերուն, անոնք որոնք կը փորձեն հարցականի տակ դնել Աստուծոյ գոյութիւնը, քաջ պէտք է գիտնան թէ առանց Անոր նախախնամութեան մենք անհետ կորած պիտի ըլլայինք երկրագունտի երեսէն: Հրեայ ժողովուրդը իր սպանդէն ետք իրեն թև ու թիկունք ունեցաւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը. հայը չունեցաւ ոչ ոք բացի իր տոկուն հաւատքէն և գոյատևելու հաստատ որոշումէն: Ու

վստահ եղէք սիրելիներ որ Քրիստոս տեսաւ մեր ժողովուրդի տառապանքը ու լացաւ մեզի համար, և միաժամանակ տեսնելով մեր աննկուն սէրն ու պաշտամունքը հանդէպ իրեն և Հայր Աստուծոյ, մեզի արժանացուց Հայրենիքի մը, հոգ չէ կոտորակուած, սակայն զայն իր նախկին փառքին վերադարձնելու անհուն կարելիութիւններով, եթէ միայն կարենանք թափանցել փոխադարձ սիրոյ և յարգանքի գաղտնիքին:

«Ես իսկ եմ Յարութիւն և Կեանք. որ Հաւատայ յիս թէպէտ մեռանի, կեցցէ. և ամենայն որ կենդանի է և Հաւատայ յիս՝ մի՛ մեռցի»». այո՛ սիրելի Հայրդիներ, մենք խոր Համոզումով Հաւատացինք և կապուեցանք անմահութեան գաղափարին, վկայ մեր փառապանծ պատմութիւնը, մեր կոտորակուած՝ բայց միշտ յաւերժ ժողովուրդը, մեր կացինահար՝ բայց երբեք արմատախիլ չեղող մշակոյթը: Սակայն անմահութեան հանդէպ մեր ունեցած այդ հաւատքը անարգաւանդ չմնաց, այլ մեր Քրիստոսի Ուաչին համար թափած արիւնով ան ընձիւղելով վերստին ծիլեր արձակեց աշխարհի չորս ծագերուն մէջ: Ո՛րքան ճիշդ կը հնչէ մեր երանաշնորհ պատրիարքներէն՝ Թորգոմ Արք. Գուշակեանի խօսքերը, -Մենք այնքա՛ն սիրեցինք ու պաշտեցինք Ուաչեալ Փրկիչն ու անոր Ուաչը որ զայն նոյնացուցինք մեր ճակատագրին հետ ու անոր «Փա՛ռք սուրբ Ուաչիդ» տաղը կարծէք տարագրութեան գացող մեր ազնուական ժողովուրդին քայլերգը եղաւ:-

Անկասկած 1915 թուականէն ասդին մեր ժողովուրդին բարոյական և տնտեսական չափանիշերը մեծապէս վնասուեցան, եթէ ամէն Յարութեան տօն իր կրօնական ներշնչումներուն հետ մեզի կը բերէ յոյսի և վերանորոգումի խորհուրդը, մեր տեսած և կրած կործանումներէն ետք, ուրեմն իւրաքանչիւր Ապրիլ 24 մեզի՝ Հայերուս համար պէտք է դառնայ հզօր ազդակ մը վերաշինելու մեր կեանքերը և վերադառնալու մեր պատմական գոյութեան ակունքներուն, այսինքն մեր կրօնական ճշմարտութիւններուն և տոհմային աւանդութիւններուն ու սրբութիւններուն: Ի՞նչ բան պիտի կարենար լեցնել այսօր մեր հոգիներուն ահաւոր պարապօթիւնը՝ քացուած մեր միլիոնաւոր նահատակներու և մեր Հայրենական ու ազգային արժէքներու կորուստով, եթէ ոչ երկնային և սրբազան վրէժսնդրութիւնը միայն, որ պիտի յաջողի վար բերել այս երկրագունտի կորսուած արդարութիւնը և փրկել անոր պատիւը սնանկութենէ:

Այսօր սիրելի Հայրդիներ, բոլորիս համար, ուր որ ալ գտնուիք, այս սուրբ օրը պէտք է ըլլայ օր աղօթքի, օր յարգանքի և խորհրդածութեան: Այսօր թող յարգանքով խոնարհինք մեր բիւրաւոր նահատակներու անյայտ գերեզմաններուն առջև և աղօթենք անոնց հոգիներու անմահութեան և երանութեան համար: Թող ամէն Հայ այսօր վերանորոգէ իր ուխտը սուրբ և նուիրական պահելու մեր սրբազան նահատակներու յիշատակը, հաւատարիմ մնալու անոնց լոյս հաւատքին և պատգամին, փրկելու մեր ազգային և մշակութային արժէքները: Աղօթենք մանաւանդ որ այլևս աշխարհի երեսին ոչ մէկ տեղ Հայու արին չ'ոսի և թող Հայր Աստուած մեր տառապակոծ ժողովուրդի զաւակները անփորձ պահէ ու պահպանէ:

«Երանի՛ սգաւորաց, զի նոքա միսիթարեսցին. երանի՛ որք քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յագեցցին...», այժմ և միշտ. Ամէն:

Ն. Վ. Մ.